

СИГУРНОСТ НА СЪДЕБНО-ИНФОРМАЦИОННАТА СИСТЕМА, ВНЕДРЕНА В СЪДЕБНАТА ПАЛАТА В ГРАД СТАРА ЗАГОРА

Милена Колева, Стефан Чертоянов

Районен съд – Стара Загора

Резюме: В статията се разглежда сигурността на Съдебно-информационната система, внедрена в Съдебната палата в град Стара Загора. Акцентира се върху предимствата, които се предоставят за всички участници в съдебни производства в Районен съд – Стара Загора и Окръжен съд – Стара Загора, както и за всички граждани, които посещават Съдебната палата в град Стара Загора, за да ползват различни услуги, предоставяни от институциите, които се помещават в нея.

Ключови думи: електронно правосъдие, Съдебно-информационна система, районен съд.

Въведение

Електронното правосъдие в Република България е призвано не само да усъвършенства, ускори и оптимизира съдебния процес и правораздаването, но и да подобри прозрачността на системата и улесни достъпа до информация и правосъдие. Създадената от екип на Районен съд – Стара Загора Съдебно-информационна система е насочена към гражданите и допълва работата на централизираните системи, като създава добри практики в комуникацията с гражданите. Амбицията на нейните автори е системата да се превърне в лице на съдебната система и основа за разработване на системи, насочени към други видове администрации и институции, тъй като е гъвкава, модулна и базирана на високи технологии и иновации.

Изложение/Дискусия

1. Въвеждане на електронното правосъдие в Република България

Политиката за въвеждане на електронното правосъдие [1], налагаща се от средата на последното десетилетие в Република България, даде възможност за въвеждане на множество софтуерни решения – деловодно-информационни системи в органите на съдебната власт. Голямата част от тях се изграждат, развиват и поддържат като централизирани решения [2].

1.1. Предимства на въвежданите софтуерни решения [3]:

- налагане на глобални политики;
- разширени възможности за бюджетно и европейско финансиране;
- управление на потребителите и данните на по-високо ниво;
- възможност за трансфериране на данните между съдебните институции,
- като се следва пътя на съдебните дела;
- възможности за имплементиране и използване на данните от национални
- регистри;
- възможност за анализиране на голяма по обем информация.

1.2. Недостатъци на въвежданите софтуерни решения:

- тромавост на реакцията при нужда от промяна;
- инертност при вземане на решенията;
- несъобразяване с конкретните условия за работа на съдилищата – даване на превес на глобалните политики пред локалните, и др.

Законът за съдебната власт дава право на административните ръководители да организират работата на съдилищата съобразно ресурсите им – човешки и технически. Бавната или невъзможна „фина настройка“ и приспособяването на централизираните софтуерни решения към изискванията на отделните потребители, органи на съдебната власт, създават трудност както при въвеждането им, така и при използването им. Отделни, „локални“ казуси, включително правни, трудно намират решение в използваните централизирани софтуери.

Голяма част от усилията за въвеждане на електронното правосъдие в българската съдебна система, като част от електронното управление [4], са насочени към оптимизиране на ефикасността на процесите в органите на съдебната власт, т.е. към работата на самите органи. Но електронното правосъдие е призовано да реши и друг съществен проблем на съдебната система – изграждането на прозрачност, отчетност и достъп до правосъдието на гражданите. Често ниската правна и институционална култура, заедно с ограничения или затруднен достъп до информация за работата и резултатите на органите на съдебната власт водят до недоверие към системата у гражданите. Работещият единен портал за електронно

правосъдие и електронните страници на органите на съдебната власт, поне в настоящия си вид, предлагат много фрагментирана или недостатъчна информация за работата на съдилищата. Освен това практиката на съдилищата показва, че често гражданите имат нужда от конкретна информация относно конкретни въпроси или процедури за конкретен съд или съдебна палата – нещо, което никоя от централизираните системи в съдебната система не е проектирана да реши [5].

2. Съдебно-информационна система в Съдебната палата на град Стара Загора

В стремежа си да отговори на нарастващите нужди и очаквания на обществото от прозрачност в работата на съдебните институции, екип на Районен съд – Стара Загора започна работа по създаване на интегрирано решение, насочено към страните по делата, към участниците в съдебния процес, към гражданите, търсещи услугите, предоставяни от институциите, ползватели на сградата, към адвокатите, прокурорите и другите участници в съдебните производства.

Възникнало в началото като опит за решаване на проблема на гражданите с трудната им ориентация в сградата на Съдебната палата, решението бързо се разви в една комплексна система, за да даде отговори и на други предизвикателства в комуникацията между съда и обществото.

Проектът представлява съчетание между традиционни технологии и специфични за проекта технически и идейни решения, предвид задачите, поставени пред него. Именно начинът, по който са съчетани и използвани технологиите и решенията, прави проекта уникален, а участието в него на хора, работещи в съдебната система, дава възможност за създаване на специфичен, нишов продукт, отговарящ на нуждите на органите на съдебната власт и на гражданите.

След получената подкрепа и финансиране от ВСС, в края на 2020 г. Съдебно-информационната система е изградена и пусната в експлоатация в Съдебната палата на град Стара Загора.

2.1. Описание на Съдебно-информационната система

В сградата на Съдебната палата в град Стара Загора се помещават общо четири институции. Те са ситуирани в над 100 помещения на петте етажа на сградата, заедно с полуподземен етаж. Поради наследеното положение различните деловодства, канцеларии и съдебни зали са разположени из сградата без систематизиране.

Опитът на съдебните институции показва, че гражданите рядко са запознати с процедурите в съдилищата и предлаганите услуги. Ниската правна и институционална култура не е единственото оправдание за затруднената комуникация граждани – институции. Задължение на институциите е да предоставят информацията по начин, който да бъде удобен и систематизиран за потребителите, независимо дали се отнася за съдебни дела, съдебни процедури, местоположение на канцелариите, или обща информация.

Предвид проблемите, които Съдебно-информационната система в Съдебната палата на град Стара Загора е създадена да реши, екипът приложи модулност при проектирането, за да постигне максимална гъвкавост и оперативност.

Отчитайки тенденциите на развитие на съвременните комуникационни канали и търсейки максимално удобство за ползване и достъпност, за екипа създаването на мобилно приложение се появи като естествено решение. В магазините на основните мобилни операционни системи вече е достъпна апликация със следните възможности:

- навигиране в сградата на Съдебната палата до определена от потребителя зала, деловодство или кабинет;
- визуализиране на точна информация за етаж, залата, деловодството или кабинета, пред който се намира потребителят;
- визуализиране на често търсените от гражданите процедури в Съдебната палата, описани като стъпки през нужните им канцеларии, и уведомяването им за необходимите документи и действия;
- визуализиране на графика на съдебните заседания в целия съд или в определена зала, както и на течащото в момента заседание. Предвидено е търсене на заседание по номер на дело, за да бъде улеснен потребителят при намиране на нужната му зала;
- абониране на потребителя за определено дело и визуализиране на информация за насрочени съдебни заседания по него;
- създаване на календар на заседанията, който би могъл да напомня на потребителите за предстоящо заседание по дело, за което са се абонирали. Информацията за делото може да се появява автоматично в календара на потребителя при въвеждане на данните за заседанието в системата от страна на съдебната институция;

- създаване директно в мобилното устройство на най-често използваните заявления на гражданите чрез използване на стандартизирани бланки;
- директно разпечатване на документ, генериран от системата, на принтер, разположен на удобно за гражданите място в Съдебната палата, при спазване на всички условия за опазване на личните данни на потребителите;
- сканиране и визуализиране на информация от разположената в сградата система от QR кодове;
- обратна връзка на потребителите към съдебната институция;
- създаване на информационен поток от страна на съдебните институции към гражданите – новини, съобщения и др.

2.3. Състояние на Съдебно-информационната система към момента

Макар и първоначално проектирано в полза на гражданите, много адвокати, вещи лица, съдебни заседатели и хора, които често се явяват в някакво качество на съдебни заседания, откриха ползата от приложението.

Високо бяха оценени възможността за абониране за дела, известяване за насрочени по тях открити съдебни заседания и възможността за създаване на календар на събитията.

Създаден бе и модул, управляващ интерактивни дисплеи (киоски) в Съдебната палата. Дисплеите както визуализират динамична информация за насрочените и текущите съдебни заседания, така и подробно осведомяват за канцелариите и помещенията, какви услуги предлагат и къде могат да бъдат намерени.

Отделно, на ключови места в сградата бяха поставени информационни табели с QR кодове, при сканирането на които на екрана на мобилното устройство дори и без инсталирано приложение се визуализира информация за канцеларията или списъкът на насрочените за деня открити съдебни заседания, ако табелата е пред съдебна зала.

3. Иновациите в Съдебно-информационната система

- Събиране и представяне на данните

Още в началото на проектирането на системата основен принцип на екипа бе да се автоматизира процесът на събиране и обработка на данни, за да не се създава допълнително натоварване на съдебните служители [6]. Логиката и апаратите на софтуера работят така, че изцяло използват вече генерирани за целите на деловодните системи на съда данни. Поради използването на няколко източника на данни,

на сървърно ниво се извършват събиране, нормализиране и консолидиране на данните, за да могат да бъдат интерпретирани по заявка и множество критерии. Липсата на проектиран приложно-програмен интерфейс (API) на съдебно-деловодните програми на съдилищата принуди създателите да търсят алтернативни легални начини за достъп до нужната информация. Автоматизацията при събирането на данните позволява системата да работи без човешка намеса.

– Навигация в Съдебната палата

Вследствие на търсенето на решение на първоначалния проблем за подпомагане на ориентацията в съдебната сграда и насочването на гражданите към необходимите им канцеларии или съдебни зали, екипът реализира решение, позволяващо навигиране в Съдебната палата. Създадената и тествана иновативна система от хардуерни и софтуерни компоненти показва, че въпросът за пространствената ориентация в закрити помещения и сгради има решение.

Модульт работи във връзка със и чрез мобилното приложение. Позволява пространствено локализиране на мобилното устройство на потребителя в Съдебната палата. В отделна секция на мобилното приложение се визуализира актуалното местоположение на потребителя в Съдебната палата.

Нискоемисионни bluetooth излъчватели, разположени на ключови места в Съдебната палата, създават пространствена мрежа, позволяваща достатъчно точно локализиране чрез триангулация на клиентското мобилно устройство както в хоризонтална, така и във вертикална равнина. Тези характеристики правят модула приложим и при многоетажни сгради. Пространствената локализация на клиентското устройство, съчетана с дигитализиран план на съдебната сграда, позволява позициониране и насочване на клиента до търсена от него канцелария или съдебна сграда.

Към момента модульт за пространствена навигация в закрити помещения се тества и усъвършенства постоянно, за да може да бъде развит като устойчив модел.

4. Перспективи пред Съдебно-информационната система

Въпреки че е разработена за нуждите на Съдебната палата в град Стара Загора, системата е проектирана така, че към нея бързо и лесно да могат да бъдат присъединени и други съдебни институции. Използваните на сървърно ниво апарати позволяват висока скорост на четене на данните и на изпълнение на заявките, скалируемост и ефективност и правят възможно практически неограничено

разширяване на системата. Избраната модулна схема позволява и добавянето на нови модули при нужда или да бъде променена според изискванията на потребителя. Системата, бидейки разработена от хора, работещи в съдебната система, е съобразена с нейните особености и нужди и би могла да даде по-глобално решение за комуникация между съдебната система и гражданите.

Радушния прием, който системата получи от адвокатите, прокурорите, вещите лица и съдебните заседатели, показва, че може да се доразработи настоящото или да се създаде напълно ново приложение, насочено към тях, което да предложи допълнителни възможности.

Избраната концепция дава увереност на екипа, създал Съдебно-информационната система, че нейната полезност надхвърля рамките на съдебните сгради. На нейната база може да бъдат създадени информационни системи и мобилни приложения, обслужващи големи административни или обществени сгради, включително университети, а модулът за пространствено позициониране и навигация в закрити помещения би могъл да се приложи успешно в сгради със сложна логистика, като летища. В момента се извършват разработка и тестове за въвеждане на логика тип „невронни мрежи“, която да се самообучава и на базата на анализа на струпането на потребители да дава оптимален маршрут до търсената точка в сградата.

Изграденият и работещ модел на Съдебно-информационната система в сградата на Съдебната палата служи и като лаборатория за оптимизиране и търсене на нови технически решения.

5. Съдебно-информационната система и пандемията

По време на пандемията от COVID-19 откритите съдебни заседания по стотици дела бяха отложени. Съдии и служители отсъстваха поради болест или карантина, а останалите работеха под огромно напрежение и комуникацията с граждани бе силно затруднена.

Стартиралата точно в този момент Съдебно-информационна система и нейното мобилно приложение се оказаха точния инструмент както за незабавно уведомяване на потребителите относно ограниченията, наложени от епидемичната обстановка, така и за предоставяне на точна и навременна информация за отлагането и новото насрочване на съдебните заседания.

6. Сигурност на данните

Съвременното електронно общество ежедневно се сблъсква с рисковете, опасностите и последствията от неоторизиран достъп и незаконно използване на данни чрез дигиталните канали на информация. Защитата на информацията в съдебната система представлява особено важна част от концепцията за електронно правосъдие поради чувствителността и критичността на данните. Поради своето естество електронното правосъдие прави системата зависима от дигиталната информация и инфраструктура [7].

Не без преувеличение може да се твърди, че защитата на данните и комуникационните канали в съдебната система може и трябва да се разглежда като въпрос на националната сигурност. Представлявайки основен стълб на правовата държава, съдебната система чрез електронната си компонента е възможен обект на организирана кибератака, целяща възпрепятстване или спиране на нейната работа, подкопаване на доверието към държавните институции и кражба и/или манипулация на чувствителни и критични данни. Предвид световния и националния опит въпросът не е „Дали?“, а „Кога?“.

Предизвикателство пред съдебната система е намирането на баланс между защитата на данните и достъпа до информация на гражданите. Създаването на няколко нива на техническа защита, административната организация и управлението на рисковете са част от мерките [8].

Като част от концепцията за електронно правосъдие, Съдебно-информационната система, внедрена в Съдебната палата в град Стара Загора, е длъжна да отговаря на изискванията за защита на информацията.

Предвид модулната структура и комплексността на решението защитата се осъществява на няколко нива:

- Организационно ниво: В началото на проектирането бе извършен анализ относно това каква и колко информация ще постигне максимално търсения ефект. При анализа бяха взети предвид изискванията на Закона за съдебната власт за публикуване на информация по делата, нормативната база, засягаща защитата на личните данни, и тази, отнасяща се за достъпа до правосъдие. Избраният подход позволява информацията да бъде разбираема и да достига до този, за когото се отнася, без да накърни неговите права и лично пространство при достъпване от външно лице.
- Техническо ниво: Въпреки че при проектирането екипът избра подход за събиране и съхранение на информация „толкова, колкото е необходимо“ – без лични или каквито и да е други

данни, позволяващи идентификацията на лицето, техническият аспект на защитата на информацията бе заложен още в началото. Изискването за гъвкавост и приложимост на Съдебно-информационната система, разработена от екипа, налага тя да отговаря не само на настоящите, но и на бъдещи възможни предизвикателства, които налагат работа с разширен обем от лични и чувствителни данни. На сървърно ниво базите данни и бекенд модулите и сървисите, проектирани и изпълнени посредством водещи решения в индустрията, позволяват висока степен на сигурност, мащабируемост и консистентност на данните. Същият подход е приложен и при създаването на фронтенд модули и приложения. Връзките между различните модули са защитени според утвърдените стандарти в сферата.

Заклучение

В изпълнение на стратегията за въвеждане на електронно управление и електронното правосъдие в България, Висшият съдебен съвет на Република България, наред с централизираните системи, каквито са внедрените в съдилищата ЕИСС и ЕПЕП, финансира реализирането на проект, изцяло изготвен и внедрен от хора, работещи вътре в съдебната система, както е Съдебно-информационната система, работеща в Съдебната палата в град Стара Загора. Така бяха доказани предимствата на вътрешните за системата решения за електронното правосъдие в органите на съдебната власт, а именно:

- породени са от нуждата за ефективно решаване на конкретни проблеми на служители и граждани;
- създават се от хора, които са запознати с естеството на работа в институциите;
- използват се вътрешни за системата ресурси, което намалява цената;
- съобразени са с работния поток (workflow) на процесите в съдебната институция;
- гъвкави решения, нестрадащи от тромавостта на централизираните системи;
- притежават потенциал да решават аналогични проблеми и в друга институция;
- гарантират защита на предоставяните данни, както и не допускат изтичане на лични данни на участниците в съдебните производства.

Съдебната система, макар и консервативна в своята основа, не може да остане встрани от нуждата на обществото от достъпна, разбираема и добре поднесена информация. До голяма степен в тази насока са критиките и препоръките както от страна на българското общество, така и на европейските институции. Практиката показва, че ръководството на системата в лицето на Висшия съдебен съвет изгражда глобални политики, но е напълно възможно от звената в системата да излязат работещи решения на проблеми, засягащи комуникацията и връзката с гражданите, в синхрон с проблемите на обществените процеси, които текат в момента.

Признание за усилията на екипа, изработил и внедрил системата, е получената Втора награда за идейния проект „Интегрирана информационна система за граждани в Съдебната палата град Стара Загора“ на проведената на 3 – 4.10.2018 г. в град София Втора конференция „Е-право. Предизвикателствата на дигитализацията и изкуствения интелект пред правото“. Наградата беше връчена от Хагския институт за иновации в правото, Дружеството „Европейско право“ и Гражданския институт.

Обстоятелството, че авторите на проекта продължават да доразвиват и надграждат системата в резултат на идеите, които получават от ползвателите ѝ, означава, че обществото има нужда от такива практически решения, изхождащи от самата съдебната система, а също така, че съдебната система е готова и желае ефективно електронно правосъдие, тъй като осъзнава ползите от него.

References/Литература

1. **Strategiya** za vavezhthane na elektronno upravlenie i elektronno pravosadie v Republika Bgariya 2014 – 2020 g.

[**Стратегия** за въвеждане на електронно управление и електронно правосъдие в Република България 2014 – 2020 г.]

2. **Elektronno pravosadie** – ponyatie i principii na reformata. – V: *Praven svyat*, 26.06.2015.

[**Електронно правосъдие** – понятие и принципи на реформата. – В: *Правен свят*, 26.06.2015.]

3. **Dimitrov, G.** Elektronno pravosadie – ponyatie i printsipi na reformata. // *Praven svyat*, 26.06.2015. <<https://legalworld.bg/elektronno-pravosydie-%E2%80%93-poniatie-i-principii-na-reformata>>.

[**Димитров, Г.** Електронно правосъдие – понятие и принципи на реформата. – В: *Правен свят*, 26.06.2015. <https://legalworld.bg/elektronno-pravosydie-%E2%80%93-poniatie-i-principii-na-reformata>.]

4. **Нейкова, М.** Sluzhebniyat obmen na dannii – vodesht princip v kompleksnoto administrativno obsluzhvane. Varna: IU, 2018.
[**Нейкова, М.** Служебният обмен на данни – водещ принцип в комплексното административно обслужване. Варна: ИУ, 2018].
5. **Jiljov, A., M. Neykova.** Administrativno obslujvane. Sofia, 2018.
[**Джилджов, А., М. Нейкова.** Административно обслужване. София, 2018.]
6. **Нейкова, М.** Digitalizirane to na registrite v durjavnata administracia – kluchov element ft elektronnoto upravlenie. MK-VSU, 2018.
[**Нейкова, М.** Дигитализирането на регистрите в държавната администрация – ключов елемент от електронното управление. МК-ВСУ, 2018.]
7. **Нейкова, М.** Promenite v APK I KAO. Sofia: IPA, 2014.
[**Нейкова, М.** Промените в АПК и КАО. София: ИПА, 2014.]
8. **Нейкова, М.** Poniatieto „nacionalna sigurnost“ – suvremenni aspekti. MK, CUN, 2017.
[**Нейкова, М.** Понятието „национална сигурност“ – съвременни аспекти, МК, ЦЮН, 2017.]

За авторите

Милена Колева е доктор по докторска програма „Организация и управление на информационни процеси“. Защишава дисертация на тема „Въвеждане на електронно правосъдие в районен съд“ в УниБИТ през 2021 г. От 1998 г. работи като съдия в Районен съд – град Стара Загора, а от 2014 г. е председател на същия съд. Основните области на нейната научна дейност са електронното правосъдие и въвеждането на иновативни системи за организацията на работата в съдебната система.

За контакт с автора: mlenakoleva5541@gmail.com

Стефан Чертоянов е системен администратор в Районен съд – град Стара Загора от 2016 г. Студент е по специалността „Автоматизация и информационни технологии“ в Тракийския университет, гр. Стара Загора, ФТТ – Ямбол. Основни области на научния му интерес са електронното правосъдие и иновациите.

За контакт с автора: chertoyanov@gmail.com

SECURITY OF JUDICIAL INFORMATION SYSTEM IMPLEMENTED IN THE COURT IN THE CITY OF STARA ZAGORA

Milena Koleva, Stefan Chertoyanov

Regional Court – Stara Zagora

Abstract: The article examines the security of the Judicial Information System implemented in the courthouse in Stara Zagora. Emphasis is placed on the advantages that are provided to all participants in legal proceedings in the District Court – Stara Zagora and the Regional Court – Stara Zagora, as well as to all citizens who visit the courthouse in the city of Stara Zagora to use various services provided by the institutions housed in it.

Keywords: e-Justice, judicial information system, district court.

About the authors

Milena Koleva is a doctor in the doctoral program “Organization and Management of Information Processes”. She defended a dissertation on “Introduction of e-Justice in a District Court” at ULSIT in 2021. Dr. Koleva has worked as a judge in the District Court – Stara Zagora since 1998, she has held the position of chairman of the same court since 2014. The main areas of her scientific activity are e-Justice and the introduction of innovative systems for the organization of work in the judicial system.

To contact the author: milenakoleva5541@gmail.com

Stefan Chertoyanov has been a system administrator in the District Court – Stara Zagora since 2016. Student of Automation and Information Technologies at Thrace University, Stara Zagora, FTT – Yambol. Main areas of research interest are e-Justice and innovation.

To contact the author: chertoyanov@gmail.com